

Trendek és legjobb gyakorlatok a vár- és kastélyturizmusban a Huncastle 2020: Váraink és Kastélyaink a Nemzeti Összetaartozás Évében konferencia tapasztalatai alapján

Az Edutus Egyetem által megszervezett Huncastle 2020 – Várak és kastélyok a Nemzeti Összetartozás Évében című online konferencia kiváló alkalmat teremtett a tudomány és szakma gyakorlati képviselőinek találkozására. Az online rendezvénynek köszönhetően többek között lehetőség nyílt a vár- és kastélyturizmus aktuális trendjeinek megismerésére, valamint a „legjobb gyakorlatok” vizsgálatára.

Az aktuális trendek összefoglalásakor először azt a tényt kell megemlítenünk, hogy a vár- és kastélyturizmus fejlesztése építi a térség identitását és gazdagítja kulturális kínálatát. Napjainkban egyre több turisztikai kínálatban jelennek meg komplex, az aktivitást, gyakran a túrázást előtérbe helyező tevékenységek mellett velük könnyen kombinálható, a kultúra és történelem megismerését ösztönző programok, mint például egy vár illetve kastély látogatása. A Kárpáteurópa Utazási Iroda kínálatában minden nagyobb, a történelmi Magyarországhoz tartozó régióból találkozhatunk várakkal, kastélyokkal és erődtemplomokkal.

A Huncastle 2020 konferencián résztvevők azt is megtudhatták, hogy ma már egy várnak vagy kastélynak sokkal többet kell nyújtani, mint egy rendezvényhelyszín vagy szálláshely. A turizmus piacán tapasztalható versenyben hosszútávon csak a megfelelően átgondolt, egyedi és piacképes termékpalettával rendelkező váraink és kastélyaink lehetnek gazdaságilag életképesek, illetve sikeresek. A társadalmi fenntarthatóságot is erősíti az a jól megfigyelhető trend, hogy a helyi lakosságot is egyre több vár és kastély igyekszik megszólítani, mivel a helyi társadalom életének a részévé szeretnének válni. A gyöngyösi Mátra Múzeumnak is teret adó Orczy-kastély több évtizedes tervezett fejlesztéseknek köszönhetően a városi társadalmi élet központjává nőtte ki magát, vonzó rendezvényhelyszínt biztosítva a városbáznak is. A létesítmény sikerének kulcsa az egyedi termékmix, amit folyamatosan bővítettek: 2007. május 15-én megnyílt a felújított kastély, benne a helytörténeti, vadászattörténeti és ásványtani kiállításokkal. A természettudományi pavilon, a pálmaház és a kert 2009-től várja látogatóit. A létesítmény meghatározó célja a fiatal generációk megszólítása, amit nem csak rendezvényekkel, hanem modern múzeumpedagógiával, valamint interaktív interpretációs módszerekkel valósítanak meg. A szervezett múzeumpedagógiai foglalkozások nem csak a Mátra Múzeumnak alapozták meg a sikert, hanem az újjáéledő hatvani Grassalkovich kastélyét is, ami vadászati múzeum brandet épített, vagy a ma már több mint 50 éves Zempléni Múzeumét is, ahol a Rákóczi-család történetével is interaktív formában ismerkedhetnek meg a látogatók.

Az örökségek turisztikai hasznosításának egyik lehetséges módszere a családnév márkává fejlesztése, ami megteremtheti az összetartozó örökségelemek egységes kommunikációját. A Fesztetics-örökségre épülő sokszínű termékelemek, köztük a kiállítások, rendezvények, tematikus útvonalak, helyi termékek és a csomagajánlatok egységes „brandként” történő megjelenítésének folyamatát Dr. Köbli Ádám ismertette meg a konferencia résztvevőivel.

A marosugrai Haller kastélyszálló a lokális gazdaságélénkítésen kívül (munkahelyteremtés, céges rendezvények szervezése és wellness-központ) a helyi lakosság életszínvonalának növeléséhez is hozzájárul. A rendezvényeket tekintve Dr. Kulcsár László professzor kutatásai rávilágítottak arra a tendenciára, hogy a szabadtéri kulturális események egy nagyobb teret kaptanak, tehát a „magasabb színvonalat képviselő kulturális, művészeti fesztiválok is kivonultak a szabadba”. A tradicionális kulturális rendezvényeket egyre inkább felváltja az úgynevezett „kreatív” turisztikai rendezvények sorozata, amelyekben a látogató nem csak szemlélője, rácsodálkozója a kulturális eseményeknek, fesztiváloknak, hanem azok lehetőséget kínálnak arra, hogy a látogatók aktívan részt vegyenek a fesztivál programjában.

A kastélyok egy része egy nagyon fontos történelmi-kulturális funkciót is visszanyert: a bölcskei Szent András Kastély kulturális és művészeti központként pozicionálta magát, közelebb hozva látogatóihoz a természetet és a művészeteket.

Dr. Fekete Albert professzor, a Szent István Egyetem, Tájépítészeti és Településtervezési Kar dékánja plenáris előadásában a történelmi kastélykertekben rejlő, eddig kiaknázatlan turisztikai lehetőségekkel ismertette meg a hallgatóságot. A történelmi kastélykertek és parkok már önmagukban is jelentős turisztikai vonzerőt képviselnek, de még a turisztikai szakemberek többsége sem ismeri őket a kellő részletességgel, enélkül pedig a hatékony és értékmegőrző turisztikai értékesítés sem lehetséges. A késő reneszánsz kertek, a gyűjteményes kertek, illetve az erdélyi kastélykertek sajnos még nincsenek benne a turisztikai szakmai köztudatban. Mindezek mellett a kastélykertek kinézetét és használatát is nagyon pontosan meg kell tervezni. A történelmi és művészeti vonzerő mellett a helyi termékek előállításában is úttörők lehetnek, amire egy nagyon egyszerű példa az ott termesztett gyümölcsök, valamint a belőlük készített további termékek értékesítése és vendéglátásban történő felhasználása.

A konferencián a Kárpát-medencei jó gyakorlatokat külön szekció keretén belül is vizsgálták. A konferencián jelenlevő Füleki Vármúzeum óriási szerepet játszik a magyarságtudat és a magyar kultúra megőrzésében Felvidéken. A grafikailag szerkesztett reklámanyag (plakátok, meghívók, bannerek, billboardok), a megjelentetett sajtóközlemények, az aktív direktmailing, a megújult honlap, a web 2.0 marketing és a figyelemfelhívóan megtervezett logó lényegesen hozzájárult a múzeum sikeréhez. A kulturális turizmus meghatározó részét képező vár- és kastélyturizmusunkban egyre nagyobb hangsúlyt kap az online megjelenés, ezen belül a honlap megújítása és közösségi hálókön való aktív jelenlét. Dr. Béres-Virág Ágnes Pest megyei várakra és kastélyokra vonatkozó kutatásaiból kiderült, hogy a nagyobb látogatottságú, illetve ismertségű attrakciók komolyabb online megjelenéssel rendelkeznek. A Kárpát-medence egyik legismertebb kastélya, a kismartoni Esterházy kastély online platformokon való jelenléte kiemelkedő, ez azonban önmagában, a megfelelő szervezeti és vállalati együttműködések nélkül még mindig kevés lenne a sikerhez. A vár és kastélyturizmus erősödéséhez jelentősen hozzájárul a várak, kastélyok szakmai szervezetekben való egyre aktívabb részvétele, az Esterházy kastély szorosán együttműködik például az Osztrák Nemzeti Turisztikai Hivatallal (ÖW), egy országos online jegyplatformmal, az Imperial Austria Kft.-vel, de számos regionális partnerrel is rendelkezik, köztük a Burgenland Tourismus Kft, a Tourinform Iroda Sopron, a Soproni Múzeum, valamint számos idegenvezető. A határon túli magyar fenntartású várak és kastélyok számára tehát nélkülözhetetlen a közvetítői szerep betöltése a két ország között. A hálózatosodás, mint turisztikai trend, a modern szakmai gondolkodású menedzsmenttel rendelkező várak és kastélyok esetében is nyomon követhető. A konferencia előadói közül csaknem minden vár- és kastélyüzemeltető tagja valamilyen szakmai szervezetnek illetve klaszternek. Ha nem áll rendelkezésre megfelelő hálózat, létre is lehet hozni és kiépíteni egy szakmai érdekvédelmi szervezetet: A Füleki Vármúzeum nevéhez például egy felvidéki várklaszter létrehozása is köthető, emellett tagja a Szlovákiai Múzeumok Szövetségének és a Szlovákiai Információs Központok Szövetségének is.

Az egyedi, mégis autentikus történetek segítségével számos vár és kastély esetében megindult az aktív márkaépítés. A konferencián részt vett, folyamatosan növekvő látogatószámú várak és kastélyok sikeréhez az a filozófia is jelentősen hozzájárul, miszerint az attraktivitás soha nem mehet a szakma és a minőség rovására. A rendezvényen a történész szakma is képviseltette magát, aminek a legfontosabb üzenetét úgy foglalhatjuk össze, hogy amennyire lehetséges, meg kell őrizni váraink és kastélyaink autentikus állagát, milióját, ami nem zárja ki a digitális és okos technológiák alkalmazását. Ha a márkaépítéshez nélkülözhetetlen történetek nem fiktív „sztorik”, hanem ténylegesen a vár vagy kastély történetéhez köthetők, jobb eséllyel teremthetünk egy hiteles, a potenciális látogatók számára is vonzó márkát. Ehhez az autentikus márkaépítéshez nélkülözhetetlen az olyan régészek munkája,

mint Dr. Szabó Ádám, a Magyar Nemzeti Múzeum munkatársa, aki a pannóniai római erődtípusokat kutatja. A váraknak és a kastélyoknak azonban nem csak a régmúlt, hanem a XX. század viszontagságos történet és a magyarság elmúlt századi megpróbáltatásait is közvetíteni kell a látogatóknak. A résztvevők a „Történelem és turizmus” szekcióban meghallgathatták a TITE elnöke, Dr. Galambos István előadását a keszthelyi kastély szovjet megszállás utáni sorsáról. Szintén a történelmi szekcióban üdvözölhettük Vargha Mihályt, a Székely Nemzeti Múzeum igazgatóját, és Sepsiszéki Nagy Balázs néprajzkutatót is, de a történelmi összefüggések a konferencia szinte valamennyi előadásában megjelentek, bizonyítva, hogy határon inneni és túli váraink és kastélyaink a múlt alapos kutatása és ismerete, valamint a nemzeti értékek megőrzése nélkül nem lehetnek sikeresek a turizmus piacán.

A vár- illetve kastélylátogatások ma már csak akkor lehetnek vonzó programok, ha az interpretációs eszközök széles skáláját alkalmazva minél több élményt nyújtanak, lehetővé téve a látogatók számára a különböző történelmi korok átélését, bevonva az ismeretek megszerzésébe, teret engedve a kreativitásnak is. A Gászné Bósz Bernadett által kifejtett „élő vár” koncepció nem csak magának a várnak és a hozzá köthető információknak, hanem a vár környezetének élményszerű interaktív megismerését is magában foglalja.

Az „élő vár” koncepció létjogosultságát olyan az örökségturizmusban megfigyelhető keresleti trendek is megerősítik, mint a tapasztalt, jól tájékozott turisták számának növekedése, vagy az adott desztináción történő tartózkodási idő lerövidülése, amiből adódik a viszonylag rövid időn belüli, többféle és intenzív élmények keresése a vár- és kastélylátogatók részéről.

A vár- és kastélyturizmusra jellemző turisztikai igények közül kiemelkedik az örökségek eredeti módon, stílusban történő helyre-, visszaállítása lehetővé téve az élményszerű, interaktív időutazást az elmúlt korokba. Váraink és kastélyaink a XXI. század turisztikai igényeinek megfelelő korszerűsítése egy projekt keretén belül csak elvétve valósítható meg, ezért a Kárpát-medence vár- és kastélyturizmusára jellemző trendként határozhatjuk meg az egymásra épülő, folyamatos fejlesztéseket is, amelyekhez a Nemzeti Várprogram és a Nemzeti Kastélyprogram mellett olyan kormányzati esernyőprogramok is hozzájárulnak, mint a Kisfaludy 2030.

Szintén a vár- és kastélyturizmusra jellemző egy új, sajátos tendencia, amit Dr. Wirth Gábor ismertetett a Huncastle 2020 közönségével: A nem történelmi, de történelmi korokat idéző épületek és makettek is növekvő népszerűségnek örvendenek, emellett szolgálhatják a már romos állapotban lévő, vagy elpusztult történelmi épületeink megismertetését az utókorral, de ha meglévő nevezetességről van szó, akár az eredeti építmény felkeresésére is ösztönözhetik a látogatókat.

A Huncastle 2020 online konferencia technikai lebonyolításában külön köszönetet mondunk Fabi János informatikus kollégának.

A konferencia tudományos és gyakorlati eredményei az Edutus Egyetem által kiadásra kerülő Huncastle III. tanulmánykötetben kerülnek összegzésre.